

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NoMus

NORDSJÆLLANDSK MUSEUMSFORENING

7. ÅRGANG

NR. 4

NOVEMBER 1994

INDHOLD

Læser I NoMus	side 2
En gåde blev løst	side 3
Vand- og vindmøller i Nordsjælland, 2. afsnit	side 5
Efterårsferien på Husmandsstedet	side 10
Løsninger fra kræmmermarkedskonkurrencen	side 12
Studietur til Nyvang	side 13
Julestue på museet i Helsingørsgade	side 15

LÆSER I NOMUS?

NOMUS HAR EKSISTERET i syv år, og redaktøren er gået i tænkeboks for at vurdere, om "barnet" er levedygtigt i nuværende form. Det er svært at måle NoMus' berettigelse. Vi prøver her at give et indblik i, hvad der foregår på museet og beskriver aktiviteter, hvor personale og frivillige hænder får "tingene på plads". Vi fortæller om arkæologiske udgravninger, om fund og deres tilknytning til historien. Vi peger på sammenhænge i fortidens og nutidens traditioner.

Vi gør os også umage med at lave et læseværdigt blad, dvs. med en typografi, der er let at læse, anbringer stoffet i rigtig rækkefølge, skriver referater af, hvad der er sket, giver oplysninger og meddelelser om, hvad der vil ske osv.osv. Men gør vi det godt nok?

Vi ved det faktisk ikke. Redaktørjobbet er nemlig en ensom affære, fordi vi så sjældent får respons fra vore læsere. Vi håber jo, at man er interesseret i det lille museumsblad, - men vi ved det ikke.

Derfor vil vi gerne i kontakt med læsere af vort NoMus, bl.a. for at vide, om NoMus bliver læst.

Er vore artikler forståelige og spændende nok?

I modsat fald: Hvad kunne du tænke dig anderledes?

Vi efterlyser læsere, som modigt vil

gribe papir og pen for at fortælle os om gode ideer og ønsker til et forbrugervenligt museumsblad. Vi modtager gerne både positiv og negativ kritik og glæder os til at modtage mange - korte eller lange - bidrag.

Connye Pedersen

NoMus er medlemsblad for Nordsjællandsk Museumsforening, som varetager driften af Nordsjællandsk Folkemuseum i Hillerød. Museet dækker arkæologi og nyere tids kulturhistorie i Hillerød, Allerød, Skævinge og Fredensborg-Humlebæk kommuner samt arkæologien i Helsingør kommune. Desuden er det byhistorisk museum for Hillerød og specialmuseum for landbokulturen i Nordsjælland. **NoMus** udkommer 4 gange årligt (i februar, juni, oktober og november) og sendes til museumsforeningens medlemmer samt en række private virksomheder og offentlige institutioner.

Redaktion:

*Hans Jørgen Clementsen (ansvarsh.),
Finn Erik Kramer, Birgit Nilas
og Connye Pedersen.*

Adresse:

Nordsjællandsk Folkemuseum
Sophienborg
Sophienborg Allé 9
3400 Hillerød
Telefon: 42 24 34 48

Forside: *Der var mange interesserede gæster ved arrangementerne på Sophienborg i efterårsferien. Her demonstrerer Eva Bøytler, hvordan man væver bånd på et vævespæld.*

En gåde blev løst

Fjederbom til drejning af møbelfjedre - købt for 20 kr. på et privat loppemarked, hvor man solgte restlageret fra en tidligere københavnsk antikvitethandel.

DET SKER AF OG TIL, at Nordsjællandsk Folkemuseum må melde pas, når vi bliver præsenteret for en genstand og bliver spurgt om dens benævnelse og anvendelse.

Således var det også i forsommeren 1994, da et af museets medlemmer kom med en ejendommelig ting, som han havde anskaffet på et privat loppemarked.

Genstanden består af to trækegler med spidsen mod hinanden. I disse er en dyb rille i spiralform og i den ene kegle et øje af jerntråd. Keglerne er monteret på en jernaksel med sving-

håndtag. Længden er ca 44 cm og yderste diameter knap 10 cm.

Tydeligvis har det været meningen, at tingen har været anbragt i en holder af en art, og at noget skulle vindes op på keglerne og derpå kunne fjernes, når man skilte dem på midten.

Da ingen på museet umiddelbart kunne løse problemet, valgte vi at fremlægge genstanden i museets pavillon på Hillerød kræmmermarked i begyndelsen af september.

Vi fik mange bud på anvendelse, f.eks. til snurrevod ved småbådsfiskeri eller opkvejling af tyndt reb og

Læredrengen drejer den spiralformede møbelfjeder, "hjertefjederen", på møbel-polstrerens værksted. Foto fra ca. 1890, gengivet fra den citerede bog.

flere andre forslag, der alle havde noget at gøre med snor og tekstile materialer.

Løsningen kom dog en af de sidste dage: »Den er til at lave møbelfjedre på, spørg f.eks. Peter Ejvind«. Det lød naturligt nok, men kunne det bevises?

Sadelmagemester Peter Ejvind, der har til huse på Fredensborgvejen i Hillerød, kunne snart bekræfte teorien. På sit værksted har han en identisk rulle, der er monteret i en jernhol-

der, Peter Ejvind kunne tillige præsentere en bog, der blev udgivet i 1960 i anledning af Sadelmager- og Tapetsererlaugets 500 års jubilæum. Bogen er skrevet af museumsinspektør Hans Lassen, og i bogen er der et foto af genstanden i brug. Billedet er fra ca 1890, og det viser en læredreng, der drejer den spiralformede møbelfjeder op på den timeglasformede træbom.

I slutningen af forrige århundrede, da klunketiden havde sit højdepunkt, blev der fremstillet en stor mængde af disse møbelfjedre, der bestod af svær jerntråd, der er forkobberet.

Selve opfindelsen af dette apparat til fjederfremstillingen tilskrives, i følge Hans Lassen, en berliner, tapetserer Friedrich Voigt, i året 1836.

Ved polstring af møbler blev der først udspændt et netværk af gjorde på en træramme, og i hvert kryds syede man så en fjeder fast.

Efterhånden, omkring 1910, blev de hånddrejede møbelfjedre, som kaldes "hjertefjedre", afløst af industrielt fremstillede fjedre, her i landet fra NKT (Nordisk Kabel- og Trådfabrik).

Således blev endnu en gåde løst, og fjederbommen kan nu blive registreret og komme på rette hylde i museets magasin

Birgit Nilaus

VAND- OG VINDMØLLER I NORDSJÆLLAND

Afslutning. Første afsnit var at læse i NoMus nr. 2, 1994.

Vindmøllen afløser vandmøllen

Behovet for større mollekapacitet voksede i løbet af 1700-årene. Perioden var præget af gode tider for landbrug og handel, ligesom befolkningstallet blev større.

Vandmøllernes kapacitet blev efterhånden udnyttet maksimalt, og de topografiske forhold gjorde, at det ikke var muligt at anlægge nye vandmøller i Nordsjælland. Flere af de mindre vandmøller mistede efterhånden også tilgangen af vand, fordi man i forbindelse med landboreformerne og udskiftningen ændrede afvandingsforholdene.

En anden molletype, nemlig vindmøllen, blev derfor efterhånden mere udbredt. Placeringen af disse blev ofte på de lokaliteter, hvor der var mangel på vand, der lod sig stemme op til møllebrug.

Danmarks geografiske beliggenhed gør at mulighederne for at udnytte vindkraften er optimale. Ifølge nyere målinger er nordvestkysten af Frankrig, Belgien, Holland, Tyskland og hele Danmark det område som har de

bedste vindlokaliteter.

Vindmølleteknologien var i 1700-årene inde i en rivende udvikling, som gjorde vindmøllekraften mere attraktiv.

De her nævnte forhold var grundlaget for, at der i 1700-årenes sidste halvdel skete en væsentlig ændring i forholdet mellem vandmøller og vindmøller.

En udmærket kilde til at belyse vand- og vindmøllerne i Nordsjælland er Videnskabernes Selskabs kort fra 1768. En gennemgang heraf viser, at der fandtes 23 vandmøller jævnt fordelt over hele Nordsjælland. Antallet af vindmøller var derimod kun 12, hvoraf alene de fire lå ved Helsingør.

Bare godt tre årtier senere, nemlig i 1802, var situationen helt ændret. I en opgørelse over bygningsafgiften dette år ses, at der findes 32 møller i Frederiksborg Amt. Heraf er de 11 vandmøller og de 21 vindmøller.

Der er således sket en dramatisk ændring i forholdet mellem antallet af vandmøller og vindmøller. Hvor der i 1768 var næsten dobbelt så mange vandmøller som vindmøller, var forholdet omtrent omvendt i 1802.

Det, der skete i slutningen af 1700-årene, var, at de mindre og kraftsvage

vandmøller blev nedlagt, og kun de større fortsatte driften.

De nedlagte vandmøller blev erstattet af nybyggede vindmøller med en langt større kapacitet og en mere udviklet teknologi.

En meget udbredt løsning var ofte, at man byggede en vindmølle ved siden af den gamle vandmølle, og at de begge fungerede i en årrække. Dette kendes fra bl.a. Pibe Mølle ved Højbjerg, Bassebæks Mølle ved Karlbo og Skjære Mølle ved Lonholt.

De første vindmøller

Den almindelige opfattelse er i dag, at de vindmølletyper, der blev udbredt i Danmark, oprindeligt kom fra Mellem- og Nordeuropa.

Den ældste form for vindmølle er den såkaldte stubmølle, som nævnes

Pibe mølle

Pibe mølles indre. Den lodrette kraftige træstolpe er stubben. Oven på denne hviler den svære, vandret liggende stenbjælke.

første gang på Sjælland i midten af 1200-årene. Her i Nordsjælland nævnes vindmøller, dvs. stubmøller, ved Helsingør i midten af 1500-årene, som for øvrigt også havde den største koncentration af stubmøller i amtet. I begyndelsen af 1300-årene nævnes der i Esrum Klosters brevbog også en vindmølle, men vi ved ikke, om den har ligget i Nordsjælland.

Som tidligere anført blev 1700-årene den store byggeperiode for stubmøllerne.

Hovedprincippet i stubmøllen er dette, at selve møllebygningen kan dreje omkring en lodret stolpe, således at møllen altid kan sættes op mod vinden.

Mølletypen er bygget på en såkaldt "stub", en lodret stolpe, som står i en vandretliggende krydsfod. Mellem krydsfod og stolpe er der lange skræstivere, som støtter stolpen. Selve møllebygningen kaldet "skroget" ligesom på et skib, er ophængt på et kraftigt vandretliggende tommerstykke, stensbjælken, som hviler oven på stubben og kan dreje rundt omkring denne. Stensbjælken er placeret omtrent midt i skroget, som styres i bunden af vandretliggende tommerstykker. Selve skroget er opbygget i en bindingsværks-konstruktion.

Øverst i møllen, lige under det bådformede tag, ligger vingcakselen, der bærer vingerne, som blev beklædt med sejl, når møllen skulle i drift. Til at dreje møllen er der modsat vingerne et langt kraftigt tommerstykke, en såkaldt svans, med trappe op til skroget. Ved at trække i svansen, enten med spil eller taljeværk, kunne man dreje mølleskroget op mod vinden.

Stubmøllerne var alle kornmøller i to etager, eller lofter som det hedder i møllersproget. På første loft stod ofte en gryn- og en skalkværn og på andet loft en melkværn.

I hele landet er det kun 16 stubmøller, der er bevaret op til vorre dage, heraf den ene i Nordsjælland, nemlig Pibe mølle ved Helsingør. Den er en klassisk stubmølle fra 1789 og fremtræder forholdsvis velbevaret og er

absolut et besøg værd.

Der har tidligere været mange stubmøller i Nordsjælland, f. eks. kan der på Videnskabernes Selskabs kort fra 1768 findes tolv møller.

Ny mølleteknologi

En helt ny type møllebygning blev udbredt i slutningen af 1700-årene og især i begyndelsen af 1800-årene.

Det var den såkaldte hollandske mølle, hvis princip er helt anderledes end stubmøllens.

I en opgørelse over bygningsafgiften 1802 fremgår det, at der i Frederiksborg Amt findes 21 vindmøller, heraf er de 14 stubmøller og de 7 hollandske møller.

Den hollandske mølle stammer fra Holland, som navnet siger. Den kom til Danmark i slutningen af 1600-årene, men blev kun rigtigt udbredt i slutningen af 1700-årene.

En af de første i Nordsjælland var Slotsmøllen i Hillerød, som lå for enden af det nuværende Møllestræde, hvilket den for øvrigt har givet navn til. Møllen blev opført i 1773 og skulle supplere vandmøllen af samme navn.

Princippet i den hollandske mølle er dette, at det kun er møllehatten og vingerne, der drejer mod vinden, mens selve bygningskroppen står fast. Møllehatten og vingerne blev drejet - i møllesproget "krøjet" - med en lang

krogebjælke fastgjort til hatten. Arbejdet kunne foregå enten på jorden eller fra et udvendigt galleri hævet et stykke over terræn.

Møllerne kan derfor deles op i to grupper. Den første kaldes en hollandsk mølle med jordomgang. Den anden gruppe kaldes en gallerihollænder. Møllerne med jordomgang lå ofte på en naturlig bakketop, som man udgravede til en slags kælder, hvor der ofte var gennemkørsel for vogne. Eksempler herpå er Højsager mølle fra 1870 og Karlebo mølle fra 1835.

Den anden type møller, gallerimøllerne, blev almindelige i Nordsjælland i anden halvdel af 1800-årene. Eksempler herpå er Ullerød mølle fra 1863 og Hørsholm mølle fra 1891.

Et væsentligt fremskridt med den

Højsager mølle

Melby mølles indre. Kværnloft med tre kværne og et stort stjernehjul (overst) på en kraftig lodret aksel.

hollandske mølle i forhold til stubmøllen var, at bygningskroppen stod fast og dermed kunne gøres større. Det gav mulighed for større vingefang og dermed større kraft, som kunne drive flere kværne.

Møllerne var også i flere etager, kaldet lofter, typisk undermølle, broloft, kværnloft, lorisloft og hatloft.

De fleste møller blev opbygget i en ottekantet tømmerkonstruktion, som blev beklædt med brædder eller spån. Der har dog også været enkelte murede møller i Nordsjælland, kun en enkelt er delvis bevaret nemlig Nordskov mølle ved Helsingør.

Mens de første hollandske møller havde sejl på vingerne ligesom stubmøllerne, fik de senere møller

Ramløse mølle

klapper af træ, som kunne reguleres indefra.

Det sidste væsentlige skridt i den traditionelle mølleteknologi var indførelsen af selvkrojer, således at møllen selv ved hjælp af vindens kraft drejede sig op mod vinden.

Teknikken var den, at der blev monteret en vindrose på møllehatten modsat vingerne, som ved hjælp af tandhjul drejede møllehatten. Et eksempel herpå er den yngste mølle i Nordsjælland - Ramløse mølle ved Helsingør.

Møllerne nedlægges

Omkring århundredeskiftet blev de traditionelle møller udkonkurreret af dampmøllerne, som ofte blev placeret i byerne i tilknytning til en eksisterende hollandsk mølle. Et godt eksempel herpå er den nu forsvundne Christians

Mølle, som lå ved Jægerbakken i Hillerød.

I tiden efter Anden Verdenskrig blev de sidste traditionelle møller nedlagt, og produkterne blev herefter fremstillet industrielt.

Flemming Beyer

Ny bog:

Jens Poul Andersen 1844-1935

Dansk Fotohistorisk Selskab har i anledning af 150 årsdagen for Jens Poul Andersen - måske bedre kendt som *Nellerødmanden* - den 26. oktober 1994 udgivet et temanummer af tidsskriftet "Objektiv".

Publikationen er blevet til i samarbejde med Danmarks Fotomuseum og Nordsjællandsk Folkemuseum. Den rummer en biografi forfattet af *Flemming Berendt*, en gennemgang af landsbysnedkerens fototekniske konstruktioner ved *Sigfred Løvstad* og en beskrivelse af hans værksted og værktøj, som findes på Nordsjællandsk Folkemuseum, ved *Flemming Beyer*. Det sidste afsnit om Hugo Matthiesens kamera og hans danmarksfotografier, er forfattet af *Jens Velløv*.

Bogens 72 sider er i fornemt tryk med en overdådighed af farveillustrationer og kan anbefales på det varmeste. Den kan købes på bl.a. Nordsjællandsk Folkemuseum for den meget rimelige pris af kr. 80,-. *HJC*

SET og SKET

Efterårsferien på Husmandsstedet

I HELE EFTERÅRSFERIEN myldrede det med aktiviteter og besøgende på Husmandsstedet. Der var lagt et program for alle dage, således at der var noget for både børn og voksne.

En af de gennemgående aktiviteter var vævning på skaftevæv og båndvævning på vævespjæld. Væversken *Eva Lisa Boyller*, der stod for dette, fortæller, at man meget interesseret spurgte om bl.a. vævteknik og om, hvordan garnet blev fremstillet i ældre tid. Mange prøvede selv at fremstille såkaldte vikleprover, dvs. garn der blev viklet op på en flad pind med et mønster i to til tre farver, således som det færdige stof skulle blive. Eva fortæller også om de mange børn, som med stor iver og ihærdighed prøvede at væve bånd på vævespjæld. Det blev til flere meter i løbet af efterårsferien.

Der blev dog også tid til at fortælle om og vise, hvordan man væver kopier af hvergarnsstof fra muscets samlinger.

Sengetøjet i de to opredte senge var der også mange, der spurgte til. Flere ældre besøgende kunne med gru huske, hvordan det var at ligge i en seng med tunge olmerdugsdynner, der kradsede.

En meget stor del af dem, der kiggede nøje på stegeret, undrede sig over den store murede "kasse" i det ene hjørne. De fik fortalt, at man bryggede øl på Husmandsstedet, og at der hertil skulle bruges malt. Malt er rodspiret byg og skulle tørres for brug. Dertil brugte man en såkaldt maltkølle, som kunne varmes op, og den omtalte "kasse" er netop en sådan maltkølle.

I ladelængen var aktive damer fra filtelavet FL 12 i gang med at filte uld til bl.a. sko og hatte. "Filtedamerne" *Astrid Bohn-Jensen, Else Johnsen, Birgit Rasmussen* og *Elna Roes* fortæller med begejstring om nogle gode dage på Husmandsstedet, hvor det ikke mindst var børnene, der var aktive. De havde nemlig mulighed for selv at filte små bolde, som man kunne tage med sig hjem.

Filtning er en ældgammel teknik, hvor man ved hjælp af varmt vand og sæbe bearbejder ulden med hånden, således at den får en fast form.

To dage bod også på en ny og uprøvet aktivitet. Denne bestod i bagning af brød i den store murede bageovn. Dette var også en slags eksperiment, idet den rekonstruerede ovns egenskaber skulle afprøves. *Flemming Beyer* forklarede, at processen er, at der blev tændt bål inde i bageovnen,

Museets sekretær Hanne Pedersen og Flemming Beyer demonstrerer bagning af brød

dvs. ovnen blev "ildet". Efter en fyring på et par timer var murkappen omkring ovnen gloende hed, og den resterende aske og gløderne kunne skrabs ud og ovnen fejles. Herefter blev brødet sat ind og bagte en times tid, hvorefter det blev taget ud og stod og "satte" sig. Brødet var gammeldags sigtebrød af finsigtet rugmel, et brød, som de besøgende fik smagsprøver af, og det fik heldigvis mange gode ord med på vejen.

Efterårsferien var begunstiget med et rimeligt godt vejr, trods et par kolde dage. Det gav mulighed for udnærs aktiviteter, hvor *Troels Skagemo* flettede gærde omkring Husmandsstedets have og ind i mellem viste de besøgende rundt i haven, hvor han fortalte om planterne og museets planer med den nordsjællandske landbohave fra tiden omkring 1860.

Det flettede gærde og det såkaldte

risgærde var tidligere de mest almindelige omkring haver og marker.

Troels Skagemo fortæller, at mange var interesseret i det flettede gærde, fordi de syntes, det var smukt og gerne ville vide noget om fletteteknikken og materialerne, der består af egetræsstolper og tynde pile- eller poppelgrene til den vandrette fletning.

Besøgstallet var fint, og uden tvivl var det de forskellige aktiviteter i efterårsferien, der trak omkring 470 besøgende til.

Flemming Beyer

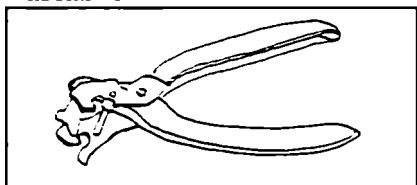
KRÆMMERMARKED 1994

Folkemuseets deltagelse på Kræmmermarkedet blev en stor succes. Næsten 950 besøgte museets pavillon med udstilling, gættekonkurrence og ikke mindst de forskellige aktiviteter, som blev et godt trækplaster takket være *filletavet FL 12*, knivmageren *Gert Johnsen* og gærdefletteren *Troels Skagemo*, som alle med fremvisning af arbejdsprocesser og fortælling gjorde standen levende.

Ikke mindre end 480 personer deltog i gættekonkurrencen. Blandt de 105 rigtige løsninger er følgende vindere blevet udtrukket: *Marianne Stadager*, Hillerød, *Ragnhild Strand Larsen*, Hillerød og *Henrik Højberg*, Hornbæk. Vinderne har fået overrakt præmien, en mundblæst kopi af et såkaldt pasglas fra Chr IV.'s tid, fremstillet af Meisner Glas i Holme Ølstrup. Museet planlægger allerede nu at deltage på Kræmmermarkedet næste år med forskellige nye aktiviteter.

LØSNING PÅ KRÆMMERMARKEDS KONKURRENCEN

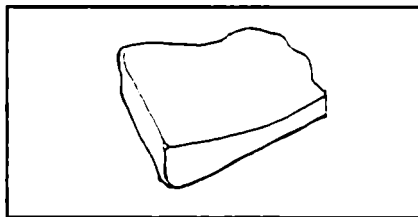
Dåseåbner

Denne lidt særegne dåseåbner har tilsyneladende ikke været særlig almindelig eller de mange forkerte svar at dømme.

Den er beregnet til at åbne ganske almindelige konserverdåser. I tidens løb er der blevet opfundet utallige sindrige former for dåseåbnere, der har fungeret med større eller mindre held. Dåseåbneren fra gættekonkurrencen har indpræget navnet "BOJ" samt et patentnummer, der ikke umiddelbart kan henføres til noget nordisk land. Den er nok fremstillet engang i 1940'erne eller 50'erne.

Slibesten fra bondestenalderen

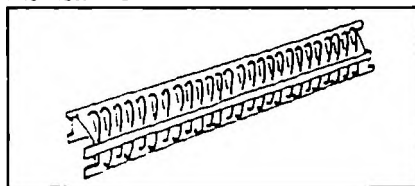

Slibestenen blev brugt til slibning af stenøkser. En del besøgende havde foreslået, at det kunne være en kværnsten til grutning af korn til mel. Til kværnsten bruges imidlertid granitsten, mens slibestenen næsten altid er af sandsten, i vores tilfælde er den af skånsk sandsten.

Den er fundet ved Kongslevgaard nær Dageløkke i forbindelse med arkæologiske udgravninger i sommeren 1994 og stammer fra den kultur, som kaldes Enkeltgravskulturen eller af nogen Stridsøksekulturen.

Slibesten blev altid, af ukendte årsager, slået i stykker, når de ikke kunne bruges længere. Det var også tilfældet med vores, og det gjorde selvfølgelig ikke løsningen lettere.

Remsamler

Remsamleren har været i brug helt op til vore dage, når drivremme til forskelligt maskineri skulle samles. Den på kræmmermarkedet viste udgave var beregnet til at samle mindre lærredsremme med. Næsten alt maskineri havde i ældre tid åbne drivremme, idet man ofte kun havde én motor, petroleums- eller elmotor, til at trække flere maskiner.

På landet var det ofte tærskværker, hakkelsesmaskiner, kværne og lignende. I værksteder var det ofte boremaskiner, drejebænke, rundsage og utallige andre maskiner, som blev forbundet til motoren ved hjælp af drivremme.

De åbne drivremme var meget farlige, og ulykkerne var mange før i tiden. I vore dage har teknologien næsten overflødiggjort disse remme, som for øvrigt heller ikke er tilladt mere.

Flemming Beyer & Finn E. Kramer

Studietur til Nyvang

Søren Sørensen fra Færgegaarden orienterer om udgravningerne ved bopladsen.

16 MORGENFRISKE PERSONER med tilknytning til Nordsjællandsk Folkemuseum drog mandag d. 10. oktober til den økologiske landsby Nyvang ved Holbæk med stop undervejs ved de arkæologiske udgravninger ved Vestby i Hornsherred. Det blev en god tur, hvor inspirerende museumsfolk øste af deres viden.

Første stop var hos arkæolog *Søren Sørensen* fra Færgegaarden, som forstår en meget omfattende udgravning af en boplads, som både indeholder fund fra vikingetiden og middelalderen. Fra vikingetiden havde de lokaliseret og undersøgt ca. 15 grubehuse med gode fund af bl.a. mønter, tænvægte, sværdbeslag og en række gen-

stande med flot ornamentering. Søren Sørensen tolkede sporene fra vikingetiden som ledingsplads for flåden, som samledes forskellige steder før et togt. Forholdene var skibsmæssigt ideelle her. Middelalderfundene havde landsbypræg. Her var bl.a. brønd og smedie med efterladenskaber.

Det er forbundet med en egen følelse for os nutidsmennesker at trampe rundt på et kulturlag med mange spor af vore forfædre.

På økomuseet og andelslandsbyen Nyvang blev vi budt velkommen af *Peter Lind*, som orienterede os om hele anlægget - det økonomiske og fremtidsplanerne - før han tog os med på en to timers rundvisning på det

store område. Han er en utroligt vidende og meget engageret guide.

Vi begyndte turen i skovhuset, et mindre hus, som over en lang periode var bosted for 20 polske roepiger, som deltog i sæsonarbejdet for danske bønder først i dette århundrede. I dag er huset indrettet med brugbare trædrejemaskiner samt en vævestue.

På den videre tur fik vi forevist byggepladsen til en kommende brugs, som nu nedpakket venter på opførelse, hvor den vil indgå som en del af andelstiden på Nyvang.

Søstrup andelsmejeri var imponerende med sine komplette bygninger og alt originalt inventar, som da det standsede sin daglige drift. Her lugtede af kulfyring fra dampkedelrummet og af mælk og ost. Mejeriet er igang nogle dage om ugen, hvor man modtager mælk til viderebehandling fra en nærliggende leverandør.

Næste stop var en smedie - med ild på esen. Her kunne man også nogle

dage om ugen se pålægning af hjulringe på træhjul udført af forhenværende smede, som nu bruger noget af deres otium til denne syssel.

Statshusmandsstedet fra sidst i 1920-erne, beboet og igang, var nok perlen i dette andelsland. Med sit sorte komfur, hvor vort kaffevand blev kogt, medens konen på stedet fortalte om, hvordan hendes og mandens hverdag forløb året igennem. De havde to heste og noget kvæg samt sortbrogede grise. I hønsegården var der gamle danske gæs og ænder. Hønsebestanden var farverige krydsninger - alt fra tiden. Her blev fastholdt - ude som inde - hverdagen på et statshusmandsbrug. Hendes kaffe tilsat Rich's, drukket i deres stuer, lugten af komfurets brændsel, hertil hendes beskrivelse af vilkårene for den tids nybyggere, var en oplevelse.

I cafeteriaet orienterede *Sunny Høj* om den tilknyttede produktionsskole, hvor 20-30 unge, som midlertidigt er ledige, får erhvervserfaring ved bl.a. at holde alle museets ejendomme og deres funktioner i orden, samt betjene de ca. 15.000 årlige besøgende.

Alle sluttede denne "læredag" med tanker og ideer, som også kan få betydning for det fremtidige Nordsjællandsk Folkemuseum på Sophienborg. Og det var jo ideen med turen.

Bent Christoffersen, St. Lyngby

Ornen Ludvig ser beundrende på sine lige så sortbrogede koner.

KOMMENDE ARRANGEMENTER

Jul på museet

IGEN I ÅR åbner Nordsjællandsk Folkemuseum sine døre i december for at holde jul med gode gamle traditioner. Alt foregår som sædvanligt i museumsbygningen på Jægerbakken, Helsingørsgade 65. Denne gang er åbningstiden endda blevet fordoblet, således at der er åbent både om lørdagen den 10. og om søndagen den 11. december fra kl. 11 til 16.

Efter at sommerens store udstilling om cyklens historie er taget ned, står hele underetagen klar til museets julestue. Derfor er der også flere nyheder i år, lige fra filtning og salg af søde julenisser, halmfletning der bliver til dejlige julebukke, en lille café med kaffe, te og hjemmebag og et legehjørne til småfolket.

Og så er der naturligvis stadig mulighed for at støbe tinfigurer i tinværkstedet, der også er flyttet op i stueetagen.

I marcipanboden er der masser af grise i flere størrelser, og man kan se, hvordan de bliver frem-

stillet, da vores professionelle ekspert, Edith Hansen igen i år har lovet at komme og vise sin kunst.

I købmandsboden vil den gamle nisse trække kaffemøllen, og man kan købe bolcher, sæbe og andre købmandsvarer.

Boden med gamle juleklippeark og legetøj har igen i år et stort udvalg at friste med.

Den gamle gramfon vil sende sine sprøde toner fra 78-pladerne med alle julemelodierne ud i rummet.

Midt i det hele vil det store juletræ stå fint pyntet med al museets rigtige, gamle julestads, solidt plantet i den store træbalje. Og mon ikke en lille nisse eller flere har gemt sig rundt om i krogene. Vi glæder os til at se så mange som muligt, og HUSK NU:

Museet holder julestue både **lørdag den 10. og søndag den 11. december.** Begge dage er der åbent kl. 11 - 16.

Birgit Nilaus

Husk
JULESTUEN på Folkemuseet
i Helsingørsgade
Lørdag den 10. og Søndag den 11. december
Begge dage kl. 11 til 16

